

Освіта і культура: наскільки Україна готова до вступу в ЄС

Аналітична записка

Авторка: Юлія Кабанець

Рецензентки: Юлія Назаренко,
Олена Сирбу

Керівник проєкту: Іван Вербицький

Коректура: Роксолана Машкова

Верстка: Олександр Прима

Просимо підтримати наближення перемоги через пожертви на допомогу Збройним силам України та гуманітарним ініціативам. Пожертви, які Cedos зараз отримує на власну діяльність, спрямовуються на дослідження й аналітику впливу війни на українське суспільство, а також пошук шляхів розв'язання соціальних проблем, зумовлених війною.

Команда Cedos дякує тим, завдяки чий підтримці стала можливою підготовка цього тексту, зокрема людям, які зробили благодійні внески на діяльність Cedos, та нашим донорам. Підготовка цієї аналітичної записки стала можливою завдяки підтримці Європейського Союзу в рамках проєкту «Мережа гендерних аналітичних центрів: посилення спроможності задля розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та сфокусованих комунікацій щодо політик», що впроваджується Українським Жіночим Фондом. Відповідальність за зміст інформації несе аналітичний центр Cedos. Інформація, що представлена у записці, не завжди відображає погляди ЄС або УЖФ.

У цьому звіті ми використовуємо іменник з відділеним «_» гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, чи групи осіб різного гендеру, гендер яких невідомий або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Ми однаково поважаємо жінок, небінарних осіб і чоловіків. Оскільки в українському інформаційному просторі сьогодні набагато частіше підкреслюється існування чоловіків, ніж усіх інших (тобто більшості людей), ми, з метою урівноваження цього перекося, тут і надалі використовуємо таку форму для позначення сукупності різних людей чи людини, гендер як_ої невідомий.

Cedos — це незалежний аналітичний центр і спільнота, що працює над питаннями соціального розвитку з 2010 року. Ми віримо, що кожна людина має право на гідний рівень життя. Тому метою Cedos є пошук системних причин соціальних проблем і варіантів їхнього вирішення. Наш підхід базується на дослідженнях. Ми вивчаємо суспільні процеси та державні політики, поширюємо критичне знання, просуваємо прогресивні зміни, навчаємо і посилюємо спільноту прихильників цих змін.

Сайт Cedos: <https://cedos.org.ua/>

01 вересня 2023 року

Зміст

Вступ	4
Що робить ЄС у сфері освіти та культури.....	5
● Освіта.....	5
● Молодіжна політика	10
● Культура	10
● Спорт	12
Що має зробити Україна	13
Виконання Україною зобов'язань	15
Висновки.....	18

Вступ

У лютому 2023 року Європейська Комісія випустила перший аналітичний звіт про відповідність законодавства України *acquis communautaire* – сукупності актів права ЄС.

Для вступу в ЄС країнам-кандидаткам необхідно привести своє законодавство у відповідність із правом ЄС, сукупність якого називають *acquis communautaire*. Обов'язковий мінімум законодавства ЄС для всіх держав-членів, який необхідно імплементувати у процесі вступу, складається з шести кластерів, поділених на 35 розділів. Один із них, розділ 26, регулює сферу освіти й культури. Ця глава *acquis* охоплює питання формальної та неформальної освіти, професійно-технічної та вищої освіти, молодіжної політики, культури і спорту.

ЄС має різну **компетенцію** у різних сферах залежно від того, наскільки в них обмежені суверенні повноваження держав-членів. Ця компетенція поділяється на три види: виключна, спільна й додаткова.

Сфера освіти та культури є компетенцією держав-членів. У **статті 6** Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) визначено, що ЄС має додаткову компетенцію у сферах культури й освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. Союз підтримує або доповнює дії держав-членів шляхом фінансування програм і координації політик за допомогою відкритого методу координації¹.

Утім, держави-члени мають спільні проблеми, а отже, можуть ефективніше їх вирішувати спільними зусиллями і навчанням одна в одної. Так, для сфери **освіти** це старіння населення, необхідність покращувати навички робочої сили, глобальна конкуренція тощо. ЄС і держави-члени також повинні запобігати дискримінації та забезпечувати якісну освіту для дітей біжен_ок і мігрант_ок, у тому числі людей з низьким соціоекономічним статусом. У сфері **культури** спільними інтересами є збереження європейської культурної спадщини, співпраця між культурними установами різних країн і сприяння мобільності працівни_ць культури.

---

¹ **Відкритий метод координації** у ЄС — це форма «м'якого права», яка не призводить до зобов'язань вносити зміни у національне законодавство. Цей метод використовується у сферах, які належать до компетенції держав-членів ЄС, і дозволяє країнам скеровувати національні політики задля досягнення спільних цілей на рівні ЄС. Країни оцінюють і контролюють одна одну, при цьому роль Європейської Комісії зводиться до нагляду.

Держави-члени **повинні** мати законодавчу, адміністративну та фінансову базу, аби забезпечити належне фінансове управління освітніми, професійними та молодіжними програмами ЄС.

У цьому документі ми аналізуємо, якими є цілі та завдання ЄС у сфері освіти й культури, а також якими є зобов'язання України у сфері освіти та культури і як Європейська Комісія оцінює їх виконання Україною.

Що робить ЄС у сфері освіти та культури

● Освіта

Кожна людина має право на освіту і доступ до безперервної освіти та професійної підготовки — це закріплено у [статті 14](#) Хартії основоположних прав Європейського Союзу. [Стаття 9](#) Договору про функціонування Європейського Союзу визначає, що у своїй діяльності ЄС повинен брати до уваги свої цілі щодо високого рівня зайнятості, належного соціального захисту, боротьби з соціальною ексклюзивією, **високого рівня освіти та професійної підготовки** й охорони здоров'я.

Організація систем освіти та зміст навчальних програм — [сфера відповідальності](#) держав-членів ЄС. Згідно зі [статтею 165](#) ДФЄС, Європейський Союз сприяє розвитку якісної освіти, заохочуючи співпрацю між державами-членами та доповнюючи їхні дії.

Стаття 165 визначає конкретні напрямки діяльності ЄС у сфері освіти:

- розвиток європейського виміру в освіті, зокрема через викладання та поширення мов держав-членів,
- заохочення мобільності студент_ок і викладач_ок, академічного визнання дипломів,
- сприяння співпраці між навчальними закладами,
- обмін інформацією та досвідом,
- розвиток молодіжних обмінів, заохочення участі молодих людей у демократичному житті Європи,

- розвиток дистанційної освіти,
- розвиток європейського виміру в спорті: чесність і відкритість спортивних змагань, співпраця між органами, відповідальними за спорт.

Аби посилити співпрацю, у 2020 році Європейська Комісія окреслила [Європейський освітній простір](#), де 27 держав-членів і Європейська Комісія працюють над удосконаленням освіти та навчання в ЄС. Європейський освітній простір має такі виміри: якісна освіта та навчання; інклюзія; зелена й цифрова трансформація; вчителі та тренери; вища освіта; освіта впродовж життя і геополітичний вимір.

У лютому 2021 року Рада ЄС прийняла [резолуцію](#) про стратегічне співробітництво у галузі освіти у рамках Європейського освітнього простору та поза ним на період 2021–2030 років, яка має наголос на цифрових навичках. У резолюції згадані вимірювані цілі, серед яких:

- до 2025 року:
  - частка недавніх випускників професійно-технічної освіти, які проходять практичну підготовку на робочому місці, має становити щонайменше 60%;
  - принаймні 47% дорослих у віці 25–64 років повинні брати участь у навчанні протягом останніх 12 місяців;
- до 2030 року:
  - частка 15-річних підлітків із недостатніми знаннями з читання, математики та природничих наук має становити менш ніж 15%;
  - частка восьмикласників, які мають низькі результати з комп'ютерної та інформаційної грамотності, має становити менш ніж 15%;
  - щонайменше 96% дітей віком від 3 років до початку обов'язкової початкової освіти мають перебувати у системі дошкільної освіти та догляду;
  - частка тих, хто достроково залишили освіту та навчання, має становити менш ніж 9%;
  - щонайменше 45% осіб віком від 25 до 34 років повинні мати вищу освіту.

Одним із основних фінансових інструментів для співпраці є програма [Erasmus+](#), яка пропонує можливості мобільності

та співпраці у сфері вищої освіти, професійної освіти та навчання, шкільної та дошкільної освіти, освіти для дорослих, молоді та спорту. Бюджет програми на 2021–2027 роки становить 26,2 мільярда євро (що майже вдвічі перевищує бюджет у 2014–2020 роках), а увага сконцентрована на соціальній інтеграції, переході на зелені й цифрові технології та сприянні участі молоді в демократичному житті.

З 2016 року Європейська Комісія також підтримує держави-члени у їхніх заходах з інтеграції мігрант_ок і біжен_ок у системи освіти та навчання — від ранньої освіти та догляду до вищої освіти. Однією з головних ідей тут є інклюзивність — відповідно, зусилля зосереджуються на швидшому визнанні кваліфікацій та вивченні мови за підтримки фондів ЄС.

Дошкільна освіта та догляд

Підкреслюючи, що якісна освіта та догляд у ранньому дитинстві закладає основу для подальшого добробуту, працевлаштування й соціальної інклюзії, Європейський освітній простір визначає цей рівень одним зі своїх пріоритетів. У 2019 році Рада ЄС прийняла Рекомендацію щодо систем ранньої освіти та догляду, яка підтримує держави-члени в їхніх зусиллях щодо покращення доступу та якості освіти і догляду за дітьми раннього віку.

Шкільна освіта

У рамках Європейського освітнього простору школи є пріоритетним напрямком для відновлення Європи від пандемії COVID-19 і зміцнення її майбутньої стійкості. Основні сфери співпраці у шкільній освіті відображають бачення Європейського освітнього простору з боку Комісії у таких п'ятьох вимірах: якість і справедливість в освіті та навчанні, підтримка вчителів і директорів шкіл, цифрова освіта й дистанційне та змішане навчання, зелена освіта, поширення інструментів для якісної шкільної освіти поза ЄС.

Erasmus+ підтримує кілька онлайн-платформ, які мають велике значення для шкільної освіти: платформа eTwinning, що об'єднує школи, вчителів та їхні класи по всій Європі; School Education Gateway — європейська політика та практика для шкільної освіти; EPALe — електронна платформа для навчання дорослих у Європі.

Вища освіта

У сфері вищої освіти ЄС заохочує мобільність студент_ок і працівни_ць університетів, взаємне визнання дипломів і періодів навчання, а також співпрацю між вищими навчальними закладами.

У 2017 році Європейська Комісія опублікувала оновлений порядок денний ЄС для вищої освіти. Він зосереджений на чотирьох пріоритетних сферах:

- узгодження навичок, які здобуваються у вищій освіті, з потребами ринку праці;
- більш доступна та інклюзивна вища освіта;
- підвищення інноваційної спроможності вищої освіти;
- підвищення результативності й ефективності вищої освіти.

Серед цілей — збільшення відсотка осіб з вищою освітою віком від 25 до 34 років, створення мережі європейських університетів з юридичним статусом і присудженням європейських ступенів; посилення Erasmus+; запровадження Європейської студентської картки для полегшення студентської мобільності; взаємне визнання ступенів і періодів навчання в державах-членах (Лісабонська конвенція про визнання).

ЄС також активно підтримує пріоритети Болонського процесу, що був започаткований Болонською декларацією 1999 року для роботи над більш узгодженими системами вищої освіти у Європі та сусідніх регіонах. Болонський процес реалізується у 49 державах, які формують Європейський простір вищої освіти (European Higher Education Area). У рамках Європейського простору вищої освіти країни-учасниці погодилися запровадити триступеневу систему вищої освіти (бакалаврат, магістратура та докторантура), забезпечити взаємне визнання кваліфікацій, отриманих в інших університетах, та періодів навчання за кордоном і запровадити систему забезпечення якості освіти.

Професійно-технічна освіта

У сфері професійної підготовки ЄС прагне:

- сприяти адаптації до економічних змін, зокрема шляхом професійної підготовки та перепідготовки,
- покращити професійну підготовку, щоб інтегрувати та реінтегрувати працівни_ць у ринок праці,

- покращити доступ до професійної підготовки та заохочувати мобільність викладач_ок і студент_ок, особливо молоді,
- стимулювати співпрацю з підготовки кадрів між навчальними закладами та підприємствами,
- розвивати обмін інформацією та досвідом між державами-членами.

Важливо, що системи професійно-технічної освіти в ЄС спираються на добре розвинену мережу зацікавлених сторін. До цієї мережі належать, зокрема, різні соціальні партнери, такі як роботодавці та профспілки.

У 2020 році Рада ЄС ухвалила Рекомендацію щодо професійно-технічної освіти та навчання для сталої конкурентоспроможності, соціальної справедливості та стійкості. Рекомендація має на меті зробити професійно-технічну освіту більш гнучкою, щоб та швидко адаптувалася до потреб ринку праці й надавала якісні можливості для навчання як молоді, так і дорослим (зокрема на роботі). Оснабрюкська декларація 2020 року доповнює Рекомендацію, наголошуючи на ролі професійно-технічної освіти у цифровізації та переході на зелену економіку.

Основними інструментами фінансування є Erasmus+ (мобільність студент_ок, фінансування проектів у сфері) та Європейський соціальний фонд-плюс, який вважає професійно-технічну освіту пріоритетом для зеленого і цифрового відновлення.

Освіта для дорослих

Навчання дорослих було визначене як головна тема Європейського освітнього простору на період 2021–2030 років. Відповідно до основної мети Плану дій Європейського стовпа соціальних прав, до 2030 року 60% усіх дорослих мають брати участь у навчанні щороку.

Серед інструментів досягнення цілі — Європейська програма навичок, яка спрямована на підтримку культури навчання впродовж життя й на те, щоб зробити навчання доступнішим і ціннішим. Європейська комісія співпрацює з CareersNet Європейського центру розвитку професійної підготовки (CEDEFOP) для підтримки професійної орієнтації в державах-членах.

● Молодіжна політика

Молодіжна політика — також сфера національної компетенції, де ЄС відіграє допоміжну роль. У статті 165 ДФЄС зазначено, що ЄС має на меті сприяти молодіжним обмінам та обмінам між молодіжними працівниками, а також заохочувати участь молоді у демократичному житті Європи.

У 2018 році Рада прийняла нову молодіжну стратегію ЄС на 2019–2027 роки, де пріоритетами є сприяння участі молоді у громадянському та демократичному житті; зміцнення зв'язків між молодими людьми у ЄС та поза ним для сприяння навчальній мобільності, солідарності та міжкультурному взаєморозумінню; розширення можливостей для молоді, зокрема через визнання молодіжної роботи.

Молодіжні обміни в межах ЄС і з третіми країнами підтримуються програмою Erasmus+ (Action 1). На період 2021–2027 років близько 10% бюджету (понад 2,5 мільярда євро) призначено на молодіжну діяльність. Новий механізм у рамках Erasmus+ — це спеціальна схема фінансування «малих партнерств», яка має бути особливо корисною для молодіжних асоціацій. Серед ініціатив — Європейський корпус солідарності (волонтерства, стажування у своїй країні чи за кордоном для людей віком 18–35 років), DiscoverEU (дослідження розмаїття Європи через її культурну спадщину) та інші.

● Культура

Стаття 167 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає, що Союз сприяє розвитку культур держав-членів, при цьому поважаючи їхню національну та регіональну різноманітність. ЄС має заохочувати держави-члени до співпраці та підтримувати й доповнювати їхні дії у культурній сфері, а також сприяти співпраці з третіми країнами та міжнародними організаціями.

Передусім ЄС звертає увагу на культурну спадщину та підтримує заходи щодо її збереження. Так, Директива 2014/60/ЄС захищає національну культурну спадщину й узгоджує її захист із принципом вільного руху товарів. Згідно з директивою, культурні об'єкти, які були незаконно вивезені з території однієї з держав-членів після січня 1993 року, мають бути повернені.

Тоді як окремі держави-члени несуть відповідальність за власну культурну політику, ЄС [допомагає](#) вирішувати спільні проблеми, такі як вплив цифрових технологій на сферу культури, забезпечення справедливої оплати працівни_цям культури (зокрема на цифрових платформах), підтримка інновацій.

У 2018 році Європейська Комісія прийняла [Новий європейський порядок денний щодо культури](#), який пропонує три стратегічні цілі з соціальним, економічним і зовнішнім вимірами: (1) використання сили культури для соціальної єдності та добробуту; (2) підтримка культурної творчості в освіті та інноваціях, а також для робочих місць і зростання; і (3) зміцнення міжнародних культурних відносин.

Одним з інструментів імплементації порядку денного є робочі плани для культури (Work Plans for Culture), які задають пріоритети у сфері культури в ЄС на кількарічні періоди. 29 листопада 2022 року було прийнято [Резолюцію про Робочий план ЄС для культури 2023–2026](#). Цей стратегічний документ визначає чотири пріоритети:

- ми_сткіні та працівни_ці культури: розширення можливостей культурного та творчого секторів;
- культура для людей: підвищення культурної участі та ролі культури в суспільстві;
- культура для планети: вивільнення сили культури;
- культура для спільного творчого партнерства: посилення культурного виміру зовнішніх відносин ЄС.

Для України важливим є [останній пріоритет](#), у якому, зокрема, є ціль «Збереження культурної спадщини і розширення можливостей місцевого культурного та креативного сектору в Україні». Ідеться про знищення й пошкодження культурної спадщини та культурних установ внаслідок війни Росії проти України, а також про труднощі, з якими стикаються працівни_ці культурної сфери в Україні через війну. Відповідно, у Резолюції визначено, що потрібні спільні заходи зі збереження, захисту та реконструкції української культурної спадщини та культурних установ, а також для підтримки українських працівни_ць культурної та креативної сфери.

Програма [«Креативна Європа»](#) (Creative Europe) є основним інструментом фінансування культурної сфери. На 2021–2027 роки бюджет становить 2,44 млрд євро (1,47 млрд євро у 2014–2020). Програма поділена на три напрямки: культура,

медіа та кроссекторальний напрямок. Брати участь у ній можуть як члени ЄС, так і треті країни. Україна [бере участь](#) в окремих напрямках програми.

Серед інших ініціатив — Культурна столиця Європи, премії ЄС (Премія ЄС у сфері музики, Премія ЄС в галузі сучасної архітектури, Літературна премія ЄС), Дні європейської спадщини тощо.

Аудіовізуальна та медіаполітика

Аудіовізуальна політика в ЄС регулюється статтями [167](#) і [173](#) Договору про функціонування Європейського Союзу. ЄС прагне створити єдиний ринок аудіовізуальних послуг — саме тому основи у цій сфері закріплені законодавчо. Ключовим законодавчим актом є [Директива про аудіовізуальні медіапослуги](#), яку було переглянуто у 2018 році. Основним інструментом ЄС для допомоги галузі (особливо кіноіндустрії) є напрямок «медіа» програми «Креативна Європа».

● Спорт

Компетенція ЄС у сфері спорту не була визначена у договорах до набрання чинності Лісабонським договором у 2009 році. Згідно зі [статтею 165](#) ДФЄС, ЄС підтримує зусилля країн-членів у сфері спорту, наголошуючи на його соціальній та освітній функціях. У статті також ідеться про те, що ЄС має розвивати європейський вимір у спорті шляхом сприяння чесності та відкритості у спортивних змаганнях і співпраці компетентних органів, а також захищати фізичне та ментальне здоров'я спортсменок, особливо молодших.

ЄС [визначив](#) для себе три основні аспекти: (1) суспільна роль спорту; (2) його економічний вимір; (3) політичні та правові рамки спортивного сектору. Діяльність базується на міркуваннях, що спорт може покращити загальний добробут, допомогти подолати такі суспільні проблеми, як расизм, соціальна ексклюзія та гендерна нерівність; крім цього, спорт є важливим інструментом у зовнішніх відносинах ЄС.

З бюджету програми Erasmus+ на 2021–2027 роки на спорт виділено 1,9% загального бюджету. Серед ініціатив ЄС — Європейський тиждень спорту (проводиться у вересні по всій Європі), проекти соціальної інклюзії (зокрема інтеграція мігранток у суспільство), а також програми нагород #BeActive і #BeInclusive, які нагороджують інноваційні ідеї

та ініціативи, розроблені для просування спорту та фізичної активності.

Що має зробити Україна

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент [ратифікували](#) Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, а 1 вересня 2017 року Угода набула чинності у повному обсязі.

28 лютого 2022 року Україна подала заяву на членство в ЄС відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. Після заповнення Україною опитувальників ЄС уже 17 червня 2022 року Європейська Комісія [рекомендувала](#) надати Україні статус кандидата в ЄС, а 23 червня 2022 Україна офіційно отримала цей статус.

Країни, які бажають вступити в ЄС, повинні виконати так звані «[копенгагенські критерії](#)»:

- стабільні інституції, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу й захист меншин;
- функціонуюча ринкова економіка, конкурентоздатна на ринку ЄС;
- здатність брати на себе й ефективно виконувати зобов'язання щодо членства, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та монетарного союзу.

У [висновку](#) Європейської Комісії від 17 червня 2022 згадано, що здатність України взяти на себе зобов'язання членства оцінювалася за такими показниками:

- зобов'язання України в Угоді про асоціацію та в Угоді про Поглиблену і всеохопну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), що є частиною Угоди про асоціацію, та їх виконання;
- рівень прийняття, імплементації та виконання *acquis* поза Угодою чи ПВЗВТ.

Відповідно, Угода про асоціацію з ЄС не втратила свою актуальність, а виконання зобов'язань, які в ній зафіксовані, наближають українське законодавство до *acquis* ЄС.

Угода про асоціацію з Європейським Союзом визначає цілі та завдання України у різних сферах. При цьому законодавчі акти ЄС у багатьох випадках містять лише загальні положення — відповідно, Україні потрібно розробити внутрішні положення у національному законодавстві, які заповнять ці прогалини.

В Угоді про асоціацію сфера освіти та культури визначена главами 23 «Освіта, навчання та молодь», 24 «Культура» і 25 «Співробітництво у сфері спорту та фізичної культури».

У главі 23 йдеться про поглиблення співпраці у сфері вищої, професійно-технічної освіти, а також молодіжної політики й неформальної освіти для молоді. Зокрема, у сфері вищої освіти сторони співпрацюють задля реформування та модернізації систем вищої освіти; зближення у рамках Болонського процесу; підвищення якості та важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами та розширення їхніх можливостей; активізації мобільності студент_ок і викладач_ок; а також спрощення доступу до отримання вищої освіти (стаття 431).

Стаття 432 визначає, що у сфері професійно-технічної освіти Україна та ЄС мають на меті розвиток систем професійно-технічної освіти та навчання і підвищення кваліфікації протягом життя, що відповідає змінам на ринку праці; а також створення національних механізмів, аби покращити визнання кваліфікацій та компетенцій, використовуючи, коли це можливо, досвід ЄС.

Згідно зі статтею 434, у сфері молодіжної політики та неформальної освіти для молоді сторони прагнуть сприяти інтеграції молоді в суспільство, заохочуючи її активну громадську позицію та ініціативність; сприяти молоді в отриманні знань, навичок і професійних умінь поза освітньою системою, зокрема через визнання досвіду волонтерства; розвивати співпрацю між молодіжними організаціями в Україні, ЄС і державах-членах тощо.

Додаток XLII до Угоди містить дві рекомендації, які Україна враховує у своїй діяльності:

- Рекомендації Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 року про подальше європейське співробітництво в галузі забезпечення якості вищої освіти (№ 2006/143/ЄС);
- Рекомендації Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року щодо створення європейської

кваліфікаційної системи для можливості отримувати освіту протягом усього життя (№ 2008/С 111/01).

Щодо культури (глава 24), згідно зі статтею 437, Україна та ЄС прагнуть покращувати взаєморозуміння і розширювати культурні обміни, а також сприяти мобільності об'єктів мистецтва та мистецтв України та ЄС. Сторони також співпрацюють у рамках відповідних міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО та Ради Європи, з метою розвитку культурного розмаїття, збереження й оцінки культурної та історичної спадщини (стаття 439), а також сприяють розвитку культурної індустрії в Україні та ЄС, зокрема шляхом впровадження положень Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження 2005 року (стаття 440).

У сфері спорту (глава 25) Україна та ЄС співпрацюють, аби поширювати здоровий спосіб життя, просувати соціальні функції та освітні цінності спорту, а також задля боротьби з такими загрозами для спорту як допінг, договірні матчі, расизм і насильство.

Виконання Україною зобов'язань

У [звіті](#), який вийшов у лютому 2023 року, Європейська Комісія оцінює, що Україна має певний рівень підготовки у сфері освіти та культури. З 5 можливих балів Україна отримала 2 за цей розділ. Висновки у цій главі займають близько двох сторінок. Нижче коротко окреслено, на чому Європейська Комісія зосередила увагу.

У [Висновку](#) Європейської комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі йдеться про те, що хоча в Україні добре розвинена система освіти, є значні державні витрати в цьому секторі (5,7% ВВП у 2021 році) та високий показник охоплення вищою освітою, навчальні програми та їхня якість могли б **краще відповідати потребам ринку праці**.

У звіті від лютого 2023 року Європейська комісія оцінює, що **загалом Україна досягла узгодження з цілями ЄС** у системі освіти, навчання та кваліфікацій, у сфері молодіжної політики. Загальні пріоритети ЄС у сфері культури відображені в українській культурній політиці. Також Україна має

належний рівень співпраці з європейськими партнерами у сфері спорту.

Комісія зазначає, що Україна ухвалила низку законів і політик, аби наблизити **систему освіти** до стандартів ЄС. У цьому контексті згадано реалізацію реформи «Нова українська школа», а також впровадження компоненту громадянської компетентності, яка реалізується на всіх рівнях і для всіх форм освіти (формальна, неформальна та інформальна²).

Щодо **вищої освіти**, Європейська комісія зазначає, що Україна досягла значного прогресу у виконанні своїх зобов'язань у рамках Європейського простору вищої освіти — зокрема, з 2005 року Україна є учасницею Болонського процесу та ратифікувала Лісабонську конвенцію про визнання.

При цьому у Висновку Європейської комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі йдеться про те, що Україні необхідно завершити реформу законодавчої бази для реалізації прав національних меншин і прийняти ефективні механізми імплементації — зокрема, повністю врахувати рекомендації Венеційської комісії Ради Європи до Закону «Про освіту» та рекомендації до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Що стосується **професійної освіти**, важлива роль у Законі «Про освіту» відводиться Національній рамці кваліфікацій (НРК), навчанню протягом життя й освіті на основі ключових компетентностей. Кількість кваліфікаційних рівнів НРК України відповідає кількості рівнів Європейської рамки кваліфікацій, а кваліфікації професійної освіти та навчання, фахової передвищої та вищої освіти узгоджені з відповідними рівнями НРК та з кваліфікаціями Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (QF-EHEA).

Хоча навчання на робочому місці відіграє важливу роль (70%) у дуальних програмах професійної освіти та навчання,

---

² Формальна освіта – інституціоналізована, відбувається у рамках національної системи освіти, навчання в ній є метою діяльності тих, хто навчаються. **Неформальна освіта** відбувається поза формальним навчальним середовищем, але є тим чи іншим чином організованою (наприклад, громадськими організаціями); неформальна освіта є наслідком свідомого рішення здобути певні знання чи навички, але може не регулюватися офіційною системою освіти. **Інформальна освіта** по своїй суті випадкова та ненавмисна; це навчання, яке виникає внаслідок участі в діяльності, яка не має навчальної мети, тобто відмінність від формальної та неформальної освіти в тому, що тут немає цілі чогось навчитись, відтак навчання є випадковим.

у висновку зазначено, що в Україні **низький рівень залучення бізнесу до участі у програмах професійної освіти**. Крім цього, рівень якості навчання, матеріалів і технічного забезпечення закладів професійної освіти не завжди відповідає вимогам працедавців і потребам студент_ок.

Зазначено, що в Україні широко застосовується дистанційне та змішане навчання. Крім цього, згадано, що впроваджується визнання результатів навчання у рамках неформальної та інформальної освіти.

Стосовно **молодіжної політики** Комісія зазначає, що в Україні створюється дедалі більше молодіжних рад, які просувають права молоді (Національна молодіжна рада України, Національне українське молодіжне об'єднання й Українська асоціація молодіжних рад), а Українська волонтерська служба спільно з ЮНІСЕФ створили ефективну національну волонтерську платформу. Крім того, Україна залучена у міжнародні молодіжні програми й заходи у рамках програм Erasmus+, Європейського корпусу солідарності та EU4Youth.

При цьому Європейська Комісія зазначає, що **потрібно приділити більше уваги працевлаштуванню й залученню молоді в суспільство та соціальній інклюзії**, розвитку навичок молоді та молодіжного підприємництва для розвитку цифрової та зеленої економіки.

У **культурній сфері** політика України в цілому відповідає пріоритетам Нового європейського порядку денного щодо культури — зокрема, у 2010 році було ратифіковано Конвенцію ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. Україна є асоційованою учасницею програми «Креативна Європа» на 2021–2027 роки.

У зв'язку зі **спортом** у Висновку згадана співпраця України з європейськими партнерами, зокрема в рамках Європейського тижня спорту без кордонів і спортивного партнерства Ради Європи. Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями, Антидопінгову конвенцію Ради Європи та Додатковий протокол до неї, а також Міжнародну конвенцію ЮНЕСКО про боротьбу з допінгом у спорті.

Висновки

Європейський Союз має додаткову компетенцію у сфері освіти та культури — це означає, що Союз підтримує чи доповнює дії держав-членів. При цьому на рівні ЄС діють програми фінансування, тож країни повинні мати законодавче, адміністративне та фінансове підґрунтя, щоб уможливити імплементацію освітніх, молодіжних чи культурних програм ЄС.

У сфері освіти в рамках Європейського освітнього простору ЄС має цілі до 2025 і 2030 років. Загалом ЄС прагне зробити так, щоб освіта допомагала у переході на зелену та цифрову економіку, а також допомагала населенню адаптуватися до змін в економіці й отримувати актуальні навички. Важливим компонентом є освіта впродовж життя.

Молодіжна політика ЄС спрямована на підвищення участі молоді у громадянському житті, посилення солідарності та взаєморозуміння і розширення можливостей для молоді в освіті та роботі. Одним з основних механізмів для досягнення цих цілей є молодіжні обміни й освітня мобільність.

У сфері культури ЄС підтримує заходи зі збереження культурної спадщини, допомагає вирішувати спільні проблеми, пов'язані з цифровізацією, та працює над зміцненням культурних відносин. У спорті ЄС вбачає важливу суспільну роль, зокрема для боротьби з соціальною ексклюзією, расизмом та гендерною нерівністю; крім того, спорт є важливим у зовнішніх відносинах ЄС.

У звіті Європейської Комісії про відповідність законодавства України *acquis* ЄС від 1 лютого 2023 зазначено, що Україна має певний рівень підготовки у сфері освіти та культури. Комісія відзначила прогрес України у сфері освіти й культури та досягнення України в узгодженні своїх цілей з цілями ЄС. Утім, потрібно працювати над тим, щоб освіта та навчальні програми були краще узгоджені з потребами ринку праці. Зокрема, у сфері професійної освіти необхідно більше залучати бізнес до участі у навчальних програмах і підвищувати якість навчання та технічного забезпечення закладів професійної освіти. Також, з позиції Комісії, необхідно звернути увагу на реалізацію прав національних меншин в Україні. Крім того, Україна має звернути увагу на залучення молоді в суспільство, у тому числі на працевлаштування молоді та можливості молодіжного підприємництва.